

Julijana Matanović

Advent u Beču

Ime joj je Violeta, a prezime Duvnjak. Kad je započeo rat, imala je petnaest godina. Sada joj je trideset i šest. S desetogodišnjom kćeri živi na rubu grada, u podstanarskom stanu u koji je doselila prije četiri godine. Dok djevojčica spava, Violeta gleda kroz prozor i broji svjetleće lampice na golim granama drveta čiji ime ne zna. Zna samo da je listopadno. Imaju li i drveća imena, ili se kažu da imaju naziv. Ako mogu hodati, onda ih netko na putu može i dozivati. Ili je njima, za naše prepoznavanje, dovoljno biti samo dio obitelji, s prezimenima poput: *hrast, platana, bukva, jasen...* Violetu oduvijek brine ime, i onda kad za to, kao i sada, uopće nema potrebe. Zasiurno joj je to profesionalna deformacija. Čim započinje porod, ona trudnu ženu, uznojenu od bolova, ne pita kako se osjeća, nego kakvo će djetetu ime dati. Svoje onedavno mrzi. Uostalom, nikada joj se i nije pretjerano sviđalo. Ne voli što završava na *ta. Ta-ta-ta-ta. Ta* upućuje na kraj. *Ta-ta-ta-ta* davalo je imenu i neku neozbiljnost. Nije joj jednostavno pristajalo, njoj koja se svega bojala; i šalterske radnice, i poštara, i policajaca na ulici, i muževa koji su dolazili u porodilište i pogledima okrivljavali nju za bolove koje je morala podnijeti njihova žena. Zaustavlja se na pedeset i devetoj žaruljici. Nema ih još puno, ali Violeta ne želi brojati dalje. Ne bi bila ni započela da je znala da će svjetiljaka biti više od pedeset. Boli je spomenuti čak i broj njegovih godina. Pedeset i devet. Badnjak je. I on voli gole grane koje svjetlucaju. - *Tako su elegantne i otmjene, prekrasno* - govorio joj je još prije nekoliko dana. Stajala je ispred njega, okrenuta mu leđima. Ovako, baš uz prozor kao sada, možda su joj stopala na istim kvadratnim milimetrima. Samo su joj koljena bolnija. Bila je te noći jako umorna. Sve je bilo spremno za njihovo zajedničko putovanje. On, da kad bi bio drvo, zvao bi se *hrast*, njezina malena kojoj je hrast - kad ga ne bi bilo - nedostajao više nego njoj, i ona koja je od dana otkako je upoznala njega počela zaboravljati loše snove. Držala je njegove šake u svojim. Prinosila usnama i ljubila žile, nabrekle na čvrstoj koži. Ljubomorna na žene koje su ih dodirivale prije nje. Bile su jake, velike, napete kao da će u svakom trenutku uhvatiti uže, ogrubljelo od mora i soli i povući brod kojim prijete olujno jugo. I kao da će se nakon svega vratiti iznova njoj.

Jedan mladić zatrčava se ispod drveta i vuče žicu na kojoj su iznizane svjetiljke. Stablo potamni. Više mu se ne vidi ni prezime.

Od činjenica Violetina života uspješan bi romanopisac mogao složiti priču nalik lektirnim naslovima realizma, dok mi netko drugi, nesklon literaturi, mogao samo odmahnuti glavom i procijediti *Tipična ženska priča*. I oba pristupa mogla bi se proglasiti ispravnima. Ovisno o daru, strpljivost ili iskustvu onoga tko činjenice promatra. Jer, odrastati u vrijeme rata znači da ti otac može otići na ratište, a mama u nekom granatiranju poginuti, da te na skrb mogu uzeti prvi bogati rođaci čijem je braku bez djece zaprijetila dosada, da ti završetak mature predstavlja i kraj školovanja, da ti mašta o vlastitoj obitelji u kojoj ćeš noću spavati na ispruženoj ruci svoga supruga i bez ljutnje ustajati na svaki dječji plač, pobjeđuje svaku ideju o karijeri, diplomama i poznavanjima stranih jezika. I da te život jednostavno veže uz muškarca koji će te nakon nekoliko godina napustiti zbog neke šest mjeseci mlađe i tri kilograma lakše jer će mu ona za četiri mjeseca roditi dijete koje će od vašeg zajedničkog moći nasljeđivati školske udžbenike, premda svi živite u državi čije resorno ministarstvo udžbenike mijenja svake dvije godine. Tipična ženska priča. I sva satkana po Violetinu životu. Ostaje istom takvom, tipičnom, ako joj dodamo i još nekoliko podataka: Violeta, medicinska sestra bez dana radnog iskustva, nakon razvoda zaposlila se u županijskoj bolnici i ubrzo je u svojoj doktorici, također samohranj majci dvanaestogodišnje djevojčice, našla i podršku i prijateljicu. Često joj je uskakala u čuvanje njezine djevojčice. Violetina tada šestogodišnja kći divila se haljinicama i igračkama doktoričine jedanaestogodišnjakinje. Doktorica je voljela posjećivati koncerte, kazališta, kozmetičke i frizerske salone, simpozije u Opatiji, i savjetovanja u Dubrovniku. I dalje, tipična ženska priča. Međutim, ako priču obogatimo podatkom da već dvadeset godina Violeta, u vrijeme adventa, želi posjetiti Beč, onda se tipičnost počinje cijediti kroz tekst, ljepljivo i sporo, poput meda s ruba šalice koju je netko prepunio u namjeri da bolesnik što prije napusti postelju i bezgrloboljno prozbori o snjegovima koji su prekrili strahove.

Odrastavši u kući svojih daljih rođaka po majčinoj strani, Violeta se osjećala kao da živi u bajci. Prala je podove, ušivala otpalu dugmad s jastučnica, laštala cipele, po svježije pecivo odlazila u samu zoru, i to u pekarnicu udaljenu gotovo dva kilometra. Ona, uz njihovu obiteljsku kuću nije bila dovoljno mirisna. Bila je prava glavna junakinja djevojčicama omiljene priče. Vjerojatno se i sama nadala da će se jednog kasnoproljetnog sunčanog dana jedan princ, ili na konju, ili na motoru, ili na biciklu, ili u golfu jedinici, zaustaviti tik do njezina koljena i uručiti joj pozivnicu za ples. Staratelji su, otkako žive zajedno, a to je više od dva desetljeća, uobičavali u prosincu odlaziti u Beč. U sedamnaestom okrugu rezervirali bi dvokrevetnu sobu u hotelu nalik na bijelu čokoladu. Violetu su povjerali prvim susjedima.

Nisu joj dopustili da ostane sama, unatoč tomu što više nije bila djevojčica. Svijetu su željeli pokazati svoju brigu. U znak zahvalnosti, susjedima su donosili *sahericu*. Po povratku, Violeti su opisivali ulice, sajmove, ukrase, raskoš.

- *Samo da to vidiš* - govorio je On.

- *Da si to, stvarno, vidjela, mala* – dodavala je Ona.

Ponašali su se kao da su oni ti koji su je prije puta klečeći molili da ide s njima, a Violeta ih drsko odbijala rečenicom kako se u vrijeme adventa *u jednom Beču nema što vidjeti*. Kad joj je u trećem razredu medicinske škole, a bila je to i treća godina njezina života u novom domu, Općinsko vijeće dodijelilo nagradu kao najboljoj učenici grada, On i Ona odlučili su da polovinu iznosa Violeta spusti u kasicu-prasicu. Preostalim dijelom pojačali su kućni budžet. Premda ga je braniteljska mirovina njezina pokojnog oca svakomjesečno itekako osvježavala. Djevojka je pažljivo spuštala novčanice i maštala o adventu u Beču. Kad skupi, za dvije, tri godine, dovoljno, predložit će im da i ona pođe s njima.

- *Sama ću si pokriti troškove* - bit će prvo što će im reći.

I kad je sljedeće godine, ponovno proglašena najboljom, i kad su joj rođaci rekli da i taj put može polovicu ostaviti sebi, ona im je radosno, tonom molbe, izgovorila svoju želju.

- *Naučili smo ići sami, znaš, to je jedino vrijeme kad se možemo posvetiti jedno drugome* - rekli su joj ledeno.

Hladnoća joj je smrznula novčanice u ispruženoj ruci.

*

Za dvije se godine udala. Mladić koji ju je odveo iz starateljskog doma imao je oči princa, ali mu je duša dolazila iz nekih loših narodnih predaja. Živio je s roditeljima u dvorcu kojem je trebala sluškinja a ne princeza. Ušteđenim adventskim novcima Violeta je kupila dar njegovoj majci. Zlatni lančić s medaljonom. Sin jedinac bivšeg direktora a sada vlasnika tvornice namještaja - koji je u pretvorbi svoje donedavne radnike učinio siromasima - odabrao je ženu čijim će se dugim nogama, prekrasnoj kosi i tihom glasu diviti njegovi prijatelji, onu koja se nikada neće požaliti ocu i koja majku neće moći priupitati jesu li jutarnje mučnine u danima trudnoće iscrpljujuće i opasne. On je nastavio sa izlascima, pijanstvima i udvaranjima drugim ženama. Kad ju je pitao što bi za Božić, ona mu je, iz godine u godinu, odgovarala *Ja bih išla u Beč, na advent*. On se podsmjehivao.

- *Čim nam rodiš unuka, mi ćemo ti platiti Beč* - spremno su se ubacivali svekar i svekrva. Nakon šest godina rodila je djevojčicu. Dala joj je ime njegove majke; da im se sviđa, da je

zagrle. Djed i baka male djevojčice nisu njezinoj majci spomenuli grad valcera. Beč je muška imenica, a njihova je snaha rodila žensko dijete. Da je možda poželjela advent u Bratislavi, možda bi joj kupili kartu i rezervirali hotel. Bratislava je riječ slabijeg roda.

Samo dva mjeseca nakon što su iz porodilišta došle kući, djevojčica i majka dobile su, na papiriću ispisanu, adresu na kojoj će od sljedećeg ponedjeljka stanovati. Bez njega.

– *Stan je lijep, istina je da je na rubu grada. Ja ću ga plaćati. Uz pristojnu alimentaciju, od koje ćete živjeti. Pokrit ću i troškove razvoda* - izgovorio je otac i suprug ravnodušno, tonom dobročinitelja koji domu za nezbrinutu djecu daruje ček popriličnog iznosa i pri tome želi ostati anonimn. *Ova njegova nova* – da, tako je rekao – *u sedmom je mjesecu trudnoće i statusa koji njemu više odgovara.*

Godinu dana izvršavao je dano obećanje. Novac je uplaćivao na tekući račun. Dijete nije dolazio vidjeti. A onda ju je nazvao i obavijestio o propalim očevim ugovorima s inozemstvom, spomenuo je recesiju koja je i njih *bogovski klepila*. Nije ni pitao zašto malena plače, iako su Violetine rečenice jedva probijale obruč jecanja.

– *Mogu ti srediti posao babice, jesam li ti to završila, čuo sam da se u bolnici traže dvije?* - upitao ju je.

- *Bila bih ti zahvalna* - odgovorila je pomirena.

Za samo tri tjedna počela je raditi. Ginekologinja, kojoj je dodijeljena, imala je razumijevanja za njezine podočnjake, brige i šutnje. Ubrzo ju je, zajedno s kćerkom, pozvala k sebi doma, upoznala ih sa svojom kćeri. Trideset dvogodišnja primalja pronašla je u svojoj šefici i najbolju prijateljicu i sedamnaest godina stariju sestru nakrcanu iskustvima, mudrostima i dobrotom. U mjesečnim planiranjima dežurstava i smjena, doktorica je vodila računa o tome da im se slobodni dani poklope, tako da s curicama mogu negdje pobjeći, samo što dalje od malog grada.

Doktorica je voljela Dubrovnik. Uz šetnje zidinama vezale su je neke dirljive uspomene i dobra prijateljstva. Violeta je osjećala nelagodu pred doktorečnim ponudama vezanim uz putovanja. Nije si mogla dopustiti da je itko financira, pa čak ni najbolja prijateljica. Odlazila bi s njom na jednodnevne izlete u okolici, ali posjet samom Jugu uporno je odbijala.

Nakon četiri godine njihova poznanstva i prijateljavanja, doktorica je odlučila svoj rođendan proslaviti baš u Dubrovniku. – *Ne dolazi u obzir da ne pođeš* – izgovorila je imperativno.

I pošle su. Dvije mame i dvije kćeri. Bio je kraj svibnja i čiope su se već zabrinuto raspjevale nad Stradunom.

Na tulumu, organiziranom u lokalu doktorečinog fakultetskog prijatelja, Violeta se osjećala dobro. Naglasci domaćih izazivali su njezinu pažnju. U jednom trenutku, čula je samo riječ *Beč*. Okrenula se. Krupan muškarac koji je stasom i likom podsjećao na mlađeg brata kapetana Titanica, nasmiješio joj se i uputio rečenicu. – *I vi volite advent u Beču?* – *Ne, da... nisam... željela sam... voljela bih...* - zamuckivala je Violeta.

Prišao joj je s čašom crnog vina u ruci i predstavio se kao doktorečin dalji rođak. Oči su mu sličile na more koje se tek smirilo poslije nevere. Sljedećeg dana rekao joj je da je razveden, pričao joj je o čarobnim valama Mljeta, maslinama, ulju, čarima odlazaka na lignje, spominjao gradove u čije je luke uplovljavao brodove za čijim je komandnim mostovima stajao. A nakon što je njih četiri žene dovezao u zračnu luku i iskrcao stvari, nakon što je zagrlio djevojčice i poljubio rođakinju, pružio je ruku Violeti, i upitao je: *Mogu li na vas računati kao društvo za advent u Beču?* Pocrvenjela je. Nakon slijetanja na Pleso, poslala mu je poruku: „*Zahvaljujem na pozivu, i radujem se, V*“. Ne sjeća se uopće kakva je bila cesta dok su se vozile prema svom malom gradu.

*

Tri tjedna poslije, kapetan se, nenajavljeno, pojavio na ulaznim vratima njezina stana. Violeta je počela vjerovati da je zakoračila u drugi dio iste bajke i da joj je pozivnica za ples konačno uručena. U srpnju su malena i ona otišle k njemu. U rujnu je on došao k njima. Često su govorili o Beču. On je poznao svaku njegovu ulicu i svaku vežu. More bi se, da je znalo za to, zasigurno zapjenilo od ljubomore. Violeta je željela odsjesti baš u onom hotelu u koji su odlazili njezini staratelji. Nije mu o tome ništa govorila. Nije se usudila. Jer, on je već bio rezervirao manji apartman u nekoj ulici čiji je naziv zaboravila.

- *Mora se, dva i po mjeseca ranije najmanje* - rekao joj je sredinom rujna. Zaključila je i da je apartman daleko jeftiniji od hotela boje bijele čokolade. Kad ju je početkom listopada susjeda, nastradala u saobraćajnoj nesreći, upitala ima li koga poznatog da joj priskoči do Božića dok ne dođu njezini, za dobro plaćenu satnicu, posebice noću, ona je predložila sebe. Zaradit će nešto i sama, uplatit će hotel i tako ga iznenaditi. Istoga dana rezervirala je dvokrevetnu sobu s pomoćnim ležajem. I doktorica je učinila isto. Samo bez pomoćnog.

Susjeda je bila zahtjevna žena. Svaki sat dva zvala bi je telefonom, negodovala čim bi Violeta najavila svoju noćnu smjenu, pronalazila stare kulinarske recepte i zahtijevala da joj se skuha *to nešto* što će je podsjetiti na djetinjstvo. Violeta je sve strpljivo podnosila. Znala je da je susjeda i galantna žena. Misao na svjetlucavi Beč, na šetnje u njegovu društvu i radost koju će pružiti malenoj, blijedili su žutilo njezina umora.

On je stigao nekoliko dana prije planiranog puta. U sedmom danu mjeseca prosinca. Puhao je sjeverac. Prognošičari su spominjali snijeg koji odnekud dolazi. Kapetan je kazivao kako se teško probijao kroz Liku, žalio se na zimske službe i hladnoću kontinenta. Nisu mu se sviđali njezini podočnjaci.

– *Bečom hodaju lijepo žene* - izgovorio je stavljajući na stol nešpricane naranče i limune. Uznemirio se kad je noću zazvonio telefon i kad je Violeta isti čas morala izletjeti iz stana. Susjedini su negdje zaglavili na putu prema njoj. Nisu još stigli, a ona želi samo čaj od kamilice. U dva poslije ponoći.

Vrativši se u stan, zatekla ga je ispred prozora.

- *Tako su elegantne i otmjene, prekrasno* - rekao je tiho. Provukla se ispred njega. Prebacio je ruke preko njezinih mršavih ramena. Ljubila ih je. Ogoljele grane ukrašene svjetiljkama izgledale su doista onako kakvima ih je on opisao.

- *Nemoj se ljuti, izgovorio je još tiše. Drukčije sam to zamišljao. Mislio sam da ćeš se radovati, a ne nekoliko sati prije puta napuštati stan bez objašnjenja. Nprestano govoriš o umoru. I druge žene rade. Ujutro se vraćam za Dubrovnik. Ipak nas dijele godine, kilometraža, status...Pametnije sad, nego da dijete dodatno uvlačimo u priču.*

Učinilo joj se da *status* izgovara na način na koji je to činio njezin bivši muž. Plakala je. Znala je da je uzaludno spominjati susjedu, iznenađenje, hotel nalik bijeloj čokoladi, advent o kojem mašta desetljećima, princa, pozivnicu i bajku o Pepeljugi.

Maknuo joj je ruke. Ne sjeća se je li uspjela poljubiti onu najizbočeniju žilu.

- *Violeta -ta –ta - krenut ću odmah, najavljuju još gušći snijeg.*

Hladnoća je zamrzнула njegove riječi. I razbila joj staklenu cipelicu.

- *Tipično* - rekla bi sada njegova rođakinja, a njezina šefica i prijateljica.

Legla je uz kćer. Čula je kako on zatvara vrata. Čula je zvuk njegova automobila. Nije znala treba li biti ljuta na rat, na oca koji se sam prijavio u gardu i otišao u Vukovar, na majku koja je pod granatama odlazila po kruh i mlijeko, na bogate rođake i njihove advente, na doktoricu koja ju je odvela na rođendan, na more i oči, na susjedu i čaj od kamilice, na svoju slabost i svoju potrebu da uvijek bude mala, da udovolji, iznenadi i time iznudi pažnju i ljubav, na lakoću kojom su je muškarci napuštali.

Počeo je padati gust snijeg. U jutarnjim vijestima javljali su da je autoput prema Sloveniji neprohodan. Nisu spominjali registracijske brojeve automobila koji su oko tri izjutra prešli naplatne kućice u Lučkom. Prema jugu. Spomenuli su da se snijeg očekuje i u

Konavlima. Tako blizu njega. Možda su rekli i da će se Beč na nekoliko dana preseliti u Dubrovnik. Prema odluci Općinskog vijeća koji joj je nekada dodijelio stipendiju.

Drvo ispred stana je svjetlucalo. I svjetlucati će još nekoliko dana. Sve dok na Badnjak jedan mladić ne povuče žicu. I potamni hrast. Ta-ta- ta- ta -ta....A ona će stajati na istom mjestu. Tipično, ili ne, za Violetu Duvnjak posvema svejedno.